

ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز بر اساس استانداردهای مرتبط

تألیف علی مرادمند^۱

چکیده

این مقاله به ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ا.سی. آر. ال.^۲ و استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران می‌پردازد. هدف آن مشخص کردن وضعیت موجود مجموعه آن کتابخانه‌ها براساس استانداردهای فوق است. اطلاعات از طریق مراجعه مستقیم به تک تک کتابخانه‌های مورد بررسی (به استثنای دانشکده‌های اقماری) فراهم آمده و در مجموع موجودی ۱۶ کتابخانه (۱۵ کتابخانه دانشکده‌ای و ۱ کتابخانه مرکزی) بررسی شده است. نتایج تحقیق نشان داد همه کتابخانه‌ها از نظر تعداد منابع، زیر استاندارد هستند.

کلیدواژه‌ها

دانشگاه شهید چمران اهواز، کتابخانه‌های دانشگاهی، مجموعه‌سازی،
مجموعه، استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، ا.سی. آر. ال.

مقدمه

کتابخانه‌های دانشگاهی بخشی از نظام آموزش عالی محسوب می‌شوند و نقشی بسیار مهم در گردآوری و انتقال اطلاعات علمی ایفا می‌کنند. این کتابخانه‌ها می‌توانند کانون اصلی تأمین منابع اطلاعاتی مورد نیاز محققان و پژوهشگران باشند. مشروط به آنکه منابع آنها، هم روزآمد باشد و هم از لحاظ کمی و کیفی جوابگوی نیازهای روبه رشد جامعه استفاده‌کننده باشد. از کم و کیف مجموعه،

از طریق ارزیابی و مقایسه آن با استانداردها و ضوابط موجود، می‌توان آگاه شد تا نقاط ضعف و قوت آنها را مشخص کرد و مجموعه‌ای مناسب و نزدیک به معیارهای پذیرفته شده جهانی برای کتابخانه‌های دانشگاهی تدارک دهد؛ زیرا همواره رابطه مستقیمی میان کیفیت آموزشی یک دانشگاه و رشد مجموعه کتابخانه‌های آن از لحاظ کمی و کیفی و روزآمد بودن منابع وجود دارد.

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی moradmada@yahoo.com

2. ACRL = Association of College and Research Libraries

هدف پژوهش

هدف این بررسی، مشخص کردن وضعیت موجود مجموعه کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران اهواز است. این بررسی براساس دو فرمول استاندارد ارزیابی مجموعه انجام شده است: (۱) استاندارد‌های کتابخانه‌های دانشگاهی، ا.سی. آر.آل؛ این استاندارد توسط انجمن کتابخانه‌های پژوهشی و دانشگاهی آمریکا که اعتبار جهانی دارد، تهیه شده است. (۲) استاندارد‌های کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، که همان استاندارد ا.سی. آر.آل است ولی با توجه به شرایط جامعه ایرانی توسط شیرین تعاونی اصلاح شده است. بررسی حاضر بر آن است که مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران را براساس این فرمول‌های استاندارد محک بزند.

پیشینه تحقیق در خارج از ایران

در ۱۳۷۱ مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی عربستان سعودی براساس استانداردهای ا.سی. آر.آل توسط محمد صالح آشور ارزیابی شد. گزارش ارزیابی توسط محسن نوکریزی ترجمه شده و در مجله پیام کتابخانه چاپ شده است. این تحقیق مجموعه همه کتابخانه‌های دانشگاهی عربستان سعودی را براساس فرمول A بررسی کرده است و نتایج تحقیق به روشی نشان می‌دهد که مجموعه شش کتابخانه دانشگاهی (به استثنای دانشگاه ملک سعود) به مراتب پایین‌تر از استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی است. (۱)

پیشینه تحقیق در ایران

شکوه امیری در سال ۱۳۶۶، کتابخانه‌های بیمارستانی را از جنبه‌های سازماندهی مواد، نحوه اداره و مدیریت، کارکنان مورد نیاز کتابخانه، مأمیت و قلمه خدمات، تجهیزات، و امکانات بررسی کرده و به مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های بیمارستانی پرداخته است. نتایج پژوهش وی حاکی از آن است که هیچ‌گونه معیار یا ضابطه‌ای برای تأسیس کتابخانه‌های بیمارستانی و ارکان تشکیل دهنده آن وجود ندارد. کتابخانه‌های بیمارستانی با کمبود نیروی انسانی متخصص به‌طور خاص و کمبود کارکنان به‌طور اعم روبه‌رو بوده‌اند. اکثریت قریب به اتفاق کتابخانه‌ها فاقد بودجه اختصاصی مشخص بودند و مجموعه موجود هم در بیشتر مواقع کهنه و قدیمی هستند. (۶)

علوی در ۱۳۷۲، مجموعه کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه ارومیه را بررسی و با استانداردهای ا.سی. آر.آل مقایسه کرده است. طبق نتایج به‌دست آمده، کتابخانه‌های دانشکده‌های داخل پردیس دانشگاه واقع شده‌اند، وضعیت مناسبی نداشتند و نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از کتابخانه مرکزی دانشگاه تأمین می‌شود. وی بیان می‌کند که کتابخانه‌های دانشکده‌های اقماری وضعیت بهتری نسبت به دانشکده‌های داخل پردیس دانشگاه دارند و در هیچ‌کدام از کتابخانه‌ها کمیته انتخاب کتاب وجود نداشته است. مدیران تخصص لازم و کافی ندارند. کتابخانه‌های مورد بررسی فاقد بودجه و خط‌مشی مدون و مشخص برای مجموعه‌سازی بوده‌اند. (۷)

کتابخانه‌های دانشگاهی بخشی از نظام آموزش عالی محسوب می‌شوند و نقشی بسیار مهم در گردآوری و انتقال اطلاعات علمی ایفا می‌کنند. این کتابخانه‌ها کانون اصلی تأمین منابع اطلاعاتی مورد نیاز محققان و پژوهشگران هستند.

مسئله پژوهش

با مشاهده موارد متعدد فقدان منابع مورد نیاز مراجعان به کتابخانه‌ها، به‌ویژه کتابخانه مرکزی دانشگاه، این سؤال پیش آمده که آیا تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران با توجه به تعداد دانشجویان و دیگر مراجعان کافی است یا نه؟ با توجه به اینکه کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران بیش از یک جلد کتاب به دانشجویان کارشناسی امانت نمی‌دهد و مدت امانت نیز یک هفته است، با این فرض که مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران از لحاظ کمی جوابگوی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان نیست، این بررسی انجام شد.

حقیقی در ۱۳۷۲، مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران را ارزیابی کرده است. نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد که همه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران زیر استاندارد هستند و اختلاف آشکاری با مجموعه استاندارد مورد نیاز داشته‌اند (۳).

سهیاد در ۱۳۷۵، وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبائی را با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی مقایسه کرده است. نتایج تحقیق او نشان می‌دهد که مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه علامه زیر استاندارد است و فقط ۲۵/۶ درصد از مجموعه استاندارد را دارا هستند. از نظر فضا هم فقط ۲۱ درصد از فضای استاندارد مورد نیاز را در اختیار دارند. از میان کتابخانه‌های مورد بررسی، فقط ۲ کتابخانه، کمیته انتخاب کتاب داشته‌اند. ۲ درصد از منابع به مواد غیر چاپی اختصاص یافته بود و نیروی متخصص موجود فقط ۱۴ درصد از نیروی استاندارد مورد نیاز بوده است. همچنین بودجه کتابخانه، ۷/۲ درصد از کل بودجه دانشگاه را شامل می‌شود در حالی که طبق استاندارد موجود باید ۶ درصد باشد (۵).

زمانی نژاد در ۱۳۷۷، وضعیت ۱۰ کتابخانه دانشگاهی شهر زنجان را براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ا.سی. آر.آل بررسی کرده است. نتایج تحقیق او نشان می‌دهد که هیچ‌کدام از کتابخانه‌های مورد مطالعه با استانداردهای فوق مطابقت نداشته‌اند. نقاط ضعف و کمبودهایی که بدان اشاره شده است عبارتند از: نداشتن خط‌مشی مدون؛ کمبود نیروی انسانی؛ بودجه و فضا؛ کمبود وسایل و تجهیزات مناسب کتابخانه؛ فقر مجموعه کتابخانه؛ نبود تناسب میان موجودی مواد غیر چاپی با مواد چاپی؛ حضور اندک نیروهای متخصص کتابداری در بخش‌های مختلف کتابخانه؛ شیوه‌های نادرست مجموعه‌سازی و سازماندهی؛ و نبود همکاری بین کتابخانه‌ای. محقق در پایان پیشنهادهایی برای رفع کمبودهای موجود و بهبود وضعیت کتابخانه‌های مورد مطالعه ارائه داده است (۴).

استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ا.سی. آر.آل
این استانداردها ابتدا در سال ۱۹۵۹ به تصویب رسید. در ۱۹۷۵ تجدیدنظر و بازنگری شد و نهایتاً در ۱۹۸۶ توسط انجمن کتابداران امریکا تأیید شد. این استاندارد

استاندارد ا.سی. آر.آل، مجموعه‌ای از معیارها و ضوابط را در خصوص اهداف، مجموعه‌سازی، نیروی انسانی، مدیریت، و بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی ارائه می‌کند.

مجموعه‌ای از معیارها و ضوابط را در خصوص اهداف، مجموعه‌سازی، نیروی انسانی، مدیریت، و بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی ارائه می‌کند. در این تحقیق، استاندارد شماره ۲ یعنی فرمول A دربارۀ مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی ست. ملاک ارزیابی بوده است. براساس این استاندارد مجموعه کتابخانه فقط شامل مواد چاپی نمی‌شود بلکه باید دربرگیرندۀ هرگونه اطلاعات مدون و در همه اشکال مواد چاپی، مواد ترسیمی و مواد سه بعدی باشد.

معیارهایی که در فرمول A منظور شده‌اند به شرح زیر هستند:

- مجموعه پایه ۸۵۰۰۰ جلد
- مجموعه مورد نیاز برای هر عضو هیئت علمی تمام وقت ۱۰۰ جلد
- برای هر دانشجوی تمام وقت ۱۵ جلد
- برای هر رشته تحصیلی در مقطع کارشناسی ۲۵۰۰ جلد
- برای هر رشته تحصیلی در مقطع کارشناسی ارشد ۶۰۰۰ جلد
- برای هر رشته تحصیلی در مقطع کارشناسی ارشد سطر ۳۰۰۰ جلد
- برای هر رشته تحصیلی در سطح دکتری حرفه‌ای ۶۰۰۰ جلد
- برای هر رشته تحصیلی در سطح دکتری تخصصی ۲۵۰۰ جلد
- در این فرمول "جلد" به هر واحد فیزیکی از یک اثر چاپ شده، دستنویس، مجلد یا جای گرفته در یک کلاسور، که فهرست‌نویسی و رده‌بندی شده و یا به هر شیوه دیگر آمادۀ استفاده برای مراجعان باشد، اطلاق می‌گردد.
- در ارزیابی مجموعه کتابخانه‌ها براساس فرمول A، موجودی مواد دبداری و شنیداری را می‌توان براساس

معادل‌های واحد کتابشناختی شمرد و تعداد آنها را بر تعداد مواد چاپی و معادل‌های جلدی افزود.

به‌منظور رتبه‌بندی کتابخانه‌ها، طبق این استانداردها، کتابخانه‌هایی که ۹۰ تا ۱۰۰ درصد از مجموعه مورد نیاز طبق فرمول A را در اختیار دارند، کتابخانه‌های درجه ۱، میان ۷۵ تا ۹۰ درصد، کتابخانه‌های درجه ۲، میان ۶۰ تا ۷۴ درصد، کتابخانه‌های درجه ۳، و میان ۵۰ تا ۵۹ درصد، کتابخانه‌های درجه ۴ محسوب خواهند شد.

در باره مجلات، به دلیل وجود اختلاف زیاد در نیازهای مؤسسات آموزشی به این مواد، این استانداردها معیار مشخصی را منظور نداشته‌اند، ولی به‌طور کلی تهیه هر عنوان که بیش از ۶ بار از سوی مراجعان درخواست گردد، توصیه می‌شود.

از آنجا که مجموعه استانداردهای ا.سی.آر.آل براساس شرایط جوامع غربی تدوین شده‌اند و با شرایط کشورهای جهان سوم از جمله ایران زیاد مطابقت نمی‌کند و به دلیل بالا بودن شمارگان کتاب در کشورهای غربی و اروپایی و

مجموعه پایه کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها
باید میان ۴۰ تا ۸۰ هزار جلد، بنا به نوع و
زمینه فعالیت تعیین شود.

انگلیسی زبان، و امکان تهیه آسان‌تر منابع در آن کشورها؛ با در نظر گرفتن شرایط کشور ایران، استاندارد ا.سی.آر.آل توسط شیرین تعاونی تعدیل شده و با عنوان پیش نویس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران منتشر شده است. در این استاندارد قید شده است که در مجموعه‌سازی کتابخانه‌های دانشگاهی باید عوامل زیر را در نظر داشته باشیم:

— تعداد، دامنه، و عمق برنامه‌های آموزشی و پژوهشی رشته‌های کارشناسی؛

— تعداد، دامنه، و عمق برنامه‌های آموزشی و پژوهشی رشته‌های کارشناسی ارشد و بالاتر؛

— میزان پژوهش‌هایی که به منابع کتابخانه‌ای نیاز دارد؛

— کمیت و کیفیت منابع موجود در رشته مورد نظر؛

— بهای نسبی مواد و منابع کتابخانه‌ای در رشته مورد نظر؛

— تعداد و نوع استفاده‌کنندگان کتابخانه (دانشجو، استاد، پژوهشگر و نظایر آنها)؛

— روش‌های آموزشی؛

— میزان دسترسی به منابع دیگر کتابخانه‌ها؛

— نظام‌های رایانه‌ای و استفاده از شبکه‌ها.

براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، محاسبه مجموعه مورد نیاز هر کتابخانه مستقل دانشگاهی بر مبنای فرمول زیر انجام می‌گیرد:

$$V = 1000F + 17E + 325U + 2000M + 2000D$$

در این فرمول:

T= تعداد کل مجموعه مورد نیاز کتابخانه
F= تعداد اعضای هیئت علمی تمام وقت
E= تعداد کل دانشجویان تمام وقت
U= تعداد رشته‌های کارشناسی
M= تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد
D= تعداد رشته‌های سطح دکترا

“مجموعه پایه”، رقمی ثابت و نمایانگر حداقل مجموعه‌ای است که باید همزمان با گشایش هر واحد دانشگاهی در کتابخانه آن وجود باشد. این رقم برای رشته‌های مختلف به شرح ذیل است:

— ادبیات و علوم انسانی ۲۸۰۰۰ جلد
— علوم اجتماعی ۴۰۰۰۰ جلد
— علوم پایه ۳۲۰۰۰ جلد
— فنی و مهندسی ۳۲۰۰۰ جلد
— پزشکی ۴۰۰۰۰ جلد
— هنر ۱۸۰۰۰ جلد
— کشاورزی ۲۸۰۰۰ جلد

مجموعه پایه کتابخانه‌های مرکزی باید میان ۴۰ تا ۸۰ هزار جلد، بنا به نوع و زمینه فعالیت موضوعی، تعیین شود که در این بررسی میانگین این ارقام یعنی ۶۰ هزار جلد منظور شده است.

در این فرمول نیز مثل فرمول A منظور از جلد فقط یک جلد کتاب نیست، بلکه به هرگونه مواد کتابخانه‌ای اعم از فیلم، مجموعه اسلاید، نوار، نوار ویدئو، نرم افزار رایانه‌ای، لوح‌های فشرده و مانند آن، اصطلاحاً “جلد” گفته می‌شود، به شرط اینکه آماد سازی و سازماندهی شده

و در مجموعه کتابخانه قرار گرفته باشد و استفاده از آنها برای مراجعان امکان پذیر باشد.

لازم است مجموعه کتابخانه پس از رسیدن به حد نصاب کل مجموعه^۲ در فرمول فوق، بنا به نوع و زمینه فعالیت موضوعی، میان ۶ تا ۲ درصد رشد سالانه داشته باشد.

لازم است تعداد عناوین نشریات ادواری جاری، که از اساسی ترین منابع مرجع هر کتابخانه دانشگاهی پویا به شمار می رود، بر مبنای عوامل زیر محاسبه گردد:

— به ازای هر ۶ نفر دانشجوی کاردانی و کارشناسی ارشد، حداقل یک عنوان؛

— به ازای هر ۲ نفر دانشجوی کارشناسی و بالاتر، حداقل یک عنوان؛

— به ازای هر ۲ نفر عضو هیئت علمی تمام وقت، حداقل یک عنوان.

به هر حال هیچ کتابخانه دانشکده ای نباید کمتر از ۵۰ عنوان نشریه ادواری جاری داشته باشد (۲).

روش بررسی

با مراجعه به تک تک کتابخانه های مورد بررسی (به استثنای دانشکده های اقماری) آمار موجودی آنها گردآوری شد. آمار موجودی دانشکده های اقماری از کتاب راهنمای دانشگاه شهید چمران گردآوری شد. آمار اعضای هیئت علمی از بخش امور اداری سازمان مرکزی و راهنمای دانشگاه تهیه گردید و آمار دانشجویان از بخش رابانه سازمان مرکزی و آماري که توسط معاونت پژوهشی تهیه شده بود به دست آمد. در مجموع موجودی ۱۶ کتابخانه (۱۵ کتابخانه دانشکده ای و ۱ کتابخانه مرکزی) بررسی شده است.

بیشتر کتابخانه ها به صورت قفسه بسته اداره می شوند و از نرم افزار پارس آدرخش برای فهرست نویسی استفاده می کنند، ولی جستجوی کتاب بیشتر از طریق برگردان ها صورت می گیرد.

تحلیل داده ها

در جدول ۱، ابتدا نام دانشکده ها و در مقابل آنها موجودی مجموعه کتابخانه ها درج گردیده است. چنانچه در موردی آمار مربوطه مشخص نبوده، آن

در دانشگاه شهید چمران، بیشترین منابع به کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تعلق دارد که حدوداً ۹۵۴۰۰ جلد کتاب و ۱۵۲ عنوان نشریه جاری ست و کمترین منابع به دانشکده منابع طبیعی با ۷۶۱ عنوان اختصاص دارد.

مورد با علامت سؤال (۹) مشخص شده و در محاسبات بعدی منظور نشده است. بیشترین تعداد منابع به کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تعلق دارد که حدود ۹۵۴۰۰ جلد کتاب و ۱۵۲ عنوان نشریه جاری و ۸۷ عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد و دکترا را در خود جای داده است. از این تعداد حدود ۵۲۴۰۰ جلد کتاب انگلیسی و فرانسه؛ ۴۳۰۳۰ جلد کتاب فارسی و عربی ست. بعد از کتابخانه دانشکده ادبیات، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد با ۸۳۰۳۲ جلد شامل ۶۱۸۶۵ جلد کتاب فارسی و ۸۳۸۲۵ عنوان کتاب لاتین، ۳۲۵ عنوان نشریه جاری، ۲۸۸۵ سند مکتوب و ۱۳۰ نقشه جغرافیایی در ردیف دوم قرار دارد، ولی وقتی که در فرمول قرار داده می شود، مجموعه موجود با توجه به تعداد دانشجویان (۱۲، ۲۸۳ نفر)، و اعضای هیئت علمی (۴۹۳ نفر)، تعداد رشته های کارشناسی (۱۲۷)، تعداد رشته های کارشناسی ارشد (۸۴) و تعداد رشته های دکترا (۲۷)، خیلی ناچیز بوده و فقط ۶/۴ درصد مجموعه استاندارد را بر اساس فرمول A و ۷/۶ درصد مجموعه استاندارد را بر اساس استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران تشکیل می دهد و این در حالی ست که دانشگاه کتابخانه ای غیر از کتابخانه مرکزی نداشته باشد. البته باید متذکر شد هر چند کتابخانه مرکزی از لحاظ مواد چاپی کمبود دارد، ولی این کتابخانه نقاط قوت زیادی هم دارد، برای مثال بخش اطلاع رسانی این کتابخانه خیلی فعال بوده و خدمات جستجوی پیوسته^۱ (اینترنت) و جستجوی غیر پیوسته^۲ (پایگاه های روی لوح های فشرده) را ارائه می دهد و علاوه بر این در بخش مرجع، نمایه مقالات نشریات داخلی و متن کامل مقالات به شکل چاپی در اختیار مراجعان قرار می گیرد.

جدول ۱. موجودی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز

میان بودجه خرید مواد	میان بودجه خرید مواد		نظف	توزار ویدئو	توزار صوتی	اسلاید	میکروفرمها	دیگر اسناد مکتوب	نشریه دولتی	پایاننامه	مجله	کتاب	کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران
	ریال	دلار											
-	-	-	۱۲۰	-	-	-	-	۲۸۵	-	۱۲۱۹	۳۲۵	۷۸۷۳	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۷	۱۵۲	۵۲۰۰	دانشگاه اهواز و علوم اسلامی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۲۱	۹۰	۳۳۰۰	دانشگاه علوم پزشکی و دارویی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۰	۲۲	۲۰۰۵	دانشگاه اهواز
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۵۲	۹۳	۲۲۲۳	دانشگاه اقتصاد
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۲	۱۵	۸۳۱۱	دانشگاه تربیت بدنی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۴	۹۰۱۵	دانشگاه تربیت بدنی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۲۷	۱۲۹	۳۲۸۸	دانشگاه علوم
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۱۵	۲۷۲۱	دانشگاه علوم دریایی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	دانشگاه علوم دریایی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶۲۷	۱۲۰	۲۲۶۹	دانشگاه مهندسی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۴۰	۹۲۵۵	دانشگاه مهندسی سامانه‌های
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۵۷	۱۰۰	۲۱۹۵	دانشگاه کشاورزی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۷۰	۱۹۱۲۲	دانشگاه مطبوعه‌های
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴	۴	۷۲۱	دانشگاه منابع طبیعی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۲۰	۱۱۹	۱۵۶۶۷	دانشگاه دامپزشکی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۳۷	۲۲۱۰	۳۹۰۵۰	جمع کل

بعد از کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، کتابخانه دانشکده علوم با ۳۳۷۱۶ جلد شامل ۳۳۴۸۱ جلد کتاب فارسی و لاتین، ۲۱۷ عنوان پایان نامه و ۱۳۹ عنوان نشریه جاری در ردیف سوم جای دارد. ولی با توجه به اینکه دانشکده علوم ریاضی و وابانه کتابخانه مستقل ندارد و از مجموعه کتابخانه علوم استفاده می کند، مجموعه این کتابخانه باید خیلی بیشتر از مجموعه موجود باشد، چون دانشکده ریاضی با ۸۹۶ نفر دانشجو، ۳۶ نفر عضو هیئت علمی، ۵ رشته کارشناسی و ۱ رشته کارشناسی ارشد، خود به تنهایی به کتابخانه ای با مجموعه ۱۰۹۳۸۵ جلد براساس فرمول A و ۵۰۷۰۳ جلد براساس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران نیاز دارد و حال آنکه این دانشکده فاقد کتابخانه مستقل بوده و از مجموعه ۳۳۷۱۶ جلدی دانشکده علوم استفاده می کند. اگر قرار باشد این دو دانشکده از یک کتابخانه استفاده کنند باید مجموعه آنها حدود ۵۰۰۹۱۰ جلد براساس فرمول A، و ۲۸۱۹۶۳ جلد براساس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران باشد. بعد از دانشکده علوم، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی با ۳۳۵۲۱ جلد شامل ۱۸۸۰۰ جلد کتاب فارسی و ۱۴۵۰۰ جلد کتاب لاتین، ۶۰ عنوان نشریه جاری فارسی، ۳۰ عنوان نشریه جاری لاتین، و ۲۲۱ عنوان پایان نامه در ردیف چهارم قرار دارد؛ ولی با توجه به تعداد دانشجویان (۹۵۷ نفر) و تعداد اعضای هیئت علمی (۳۴ نفر) و تعداد رشته های کارشناسی (۸)، کارشناسی ارشد (۷) و دکترا (۲) رشته، مجموعه موجود خیلی ناچیز است و باید براساس فرمول A حدود ۲۱۲۵۵۵ جلد و براساس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران، ۱۳۵۵۶۴ جلد کتاب در مجموعه خود داشته باشد؛ حال آنکه فقط ۱۵/۷ درصد از مجموعه استاندارد A و ۲۴/۷ درصد از مجموعه استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران را دارد.

بعد از دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، کتابخانه دانشکده مهندسی با مجموعه ۲۳۲۹۶ جلد در ردیف پنجم، و دانشکده اقتصاد با مجموعه ۲۳۲۸۵ جلد در ردیف ششم قرار می گیرد.

در جدول ۲ رشته های کاردانی که در دانشکده های اقماری وجود دارد در محاسبه منظور نشده اند. این جدول نمایانگر تعداد اعضای هیئت علمی، دانشجویان

رشته های کارشناسی، کارشناسی ارشد بدون سطوح بالاتر، کارشناسی ارشد با سطوح بالاتر، دکترای حرفه ای و دکترای تخصصی ست. البته باید توجه داشت که استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران، میان رشته های کارشناسی ارشد با سطوح بالاتر و بدون سطوح بالاتر و دکترای حرفه ای و تخصصی تمایزی قابل نشده و همه آنها را مشابه هم در نظر می گیرند. آمار مندرج در این جدول در زمینه عوامل یاد شده، تنوع قابل توجهی دارد و بیانگر بزرگی یا کوچکی، قدمت یا نوپایی، و تعداد رشته های تحصیلی آنها در سطوح مختلف است. بیشترین تعداد اعضای هیئت علمی (۶۷ نفر) متعلق به دانشکده علوم است و از این لحاظ دانشکده کشاورزی با داشتن ۶۲ نفر عضو هیئت علمی در ردیف دوم قرار دارد. بیشترین تعداد دانشجویان (۱۷۵۸ نفر) متعلق به دانشکده ادبیات است و از این لحاظ دانشکده علوم با (۱۶۶۵ نفر) و دانشکده اقتصاد با (۱۴۶۹ نفر) به ترتیب در ردیف دوم و سوم قرار دارند.

بیشترین تعداد رشته های کارشناسی (۲۰ رشته) متعلق به دانشکده علوم است و از این لحاظ دانشکده ادبیات با ۱۸ رشته و دانشکده اقتصاد با ۱۶ رشته به ترتیب در ردیف دوم و سوم قرار دارند. بیشترین رشته کارشناسی ارشد (۲۶ رشته) نیز متعلق به دانشکده علوم است و از این لحاظ، دانشکده کشاورزی با ۲۳ رشته و دانشکده های علوم تربیتی و روانشناسی و مهندسی هر کدام با ۷ رشته در ردیف دوم، و دانشکده اقتصاد با ۴ رشته در ردیف سوم قرار دارند. از لحاظ رشته های دکترای تخصصی، دانشکده علوم با ۶ رشته در ردیف اول، و دانشکده دامپزشکی با ۵ رشته، و دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی با ۲ رشته به ترتیب در ردیف های دوم و سوم قرار می گیرند. از لحاظ دکترای حرفه ای دانشکده کشاورزی با ۸ رشته در صدر قرار دارد، و دانشکده های دامپزشکی با ۴ رشته و دانشکده ادبیات با ۱ رشته در ردیف دوم و سوم قرار دارند.

در مجموع دانشگاه شهید چمران اهواز، ۴۹۳ نفر عضو هیئت علمی و ۱۲۲۸۳ نفر دانشجو اعم از روزانه و شبانه و دوره های آزاد (بورسیه ها)، ۱۲۷ رشته کارشناسی، ۷۶ رشته کارشناسی ارشد بدون سطوح بالاتر و ۵ رشته کارشناسی ارشد با سطوح بالاتر، ۱۳ رشته دکترای حرفه ای، و ۱۴ رشته دکترای تخصصی دارد. از آنجا که کتابخانه مرکزی

به همه اعضای هیئت علمی و دانشجویان دانشگاه خدمات ارائه می‌کند و همه دانشجویان و اعضای هیئت علمی عضو بالقوه کتابخانه مرکزی محسوب می‌شوند، آمار مربوطه در مقابل کتابخانه مرکزی درج گردیده است و دیگر محاسبات هم با همین دیدگاه منظور شده است؛ به‌طوری‌که اگر دانشگاه شهید چمران اهواز فقط یک کتابخانه مرکزی داشت و کتابخانه‌های دانشکده‌ای وجود نداشتند؛ این کتابخانه با توجه به کل آمار اعضای هیئت علمی و دانشجویان و رشته‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترا، باید مجموعه‌ای در حدود ۱,۲۷۹,۹۹۵ جلد براساس فرمول A و ۱,۰۹۱,۲۲۱ جلد براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران داشته باشد، در حالی‌که کتابخانه مرکزی فقط ۶/۴ درصد از مجموعه استاندارد بر اساس فرمول A و ۷/۶ درصد از مجموعه استاندارد براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را داراست.

رقم لازم برای تأمین نیازهای دانشجویان تمام‌وقت، به دانشکده ادبیات تعلق دارد که حدود ۲۶۳۷۰ جلد براساس فرمول A و ۲۱۰۹۶ جلد براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است، و از این لحاظ دانشکده علوم با مجموعه مورد نیاز ۲۴۸۲۵ جلد براساس فرمول A و ۱۹۸۶۰ جلد براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، و دانشکده اقتصاد با مجموعه مورد نیاز ۲۲۰۳۵ جلد براساس فرمول A و ۱۷۶۲۸ جلد براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، در ردیف‌های دوم و سوم قرار دارند. جدول ۳ نشان می‌دهد که استانداردهای مورد نظر تأکید بسیاری بر کفایت مجموعه‌ها برای رشته‌های کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی دارد. دلیل این تأکید آن است که مراجعان این مجموعه‌ها بیشتر پژوهشگرانی هستند که برای گسترش مرزهای اندیشه در تلاشند و یک مجموعه مناسب، مهم‌ترین ابزار کار برای

جدول ۴. تعداد اعضای هیئت علمی، دانشجویان، رشته‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای و دکترای تخصصی

نام دانشکده یا مرکز آموزش عالی	تعداد اعضای هیئت علمی	تعداد دانشجویان	تعداد رشته‌های کارشناسی	تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد بدون سطح بالاتر	تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد با سطح بالاتر	تعداد رشته‌های دکتری	تعداد رشته‌های دکتری تخصصی
کتابخانه مرکزی و مراکز استاد	۹۴۳	۱۲۱,۵۳	۱۶۷	۷۷	۵	۱۲	۱۲
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۵۱	۱۷۵۸	۱۸	۳	—	۱	—
دانشکده علوم ریاضی و دانشکده	۳۹	۹۵۷	۸	۷	—	۲	—
دانشکده الهیات	۲۰	۷۳۹	۱۱	۱	—	—	—
دانشکده اقتصاد	۲۱	۱۶۴۹	۱۵	۲	—	—	—
دانشکده تربیت بدنی	۱۹	۳۱۹	۲	۲	—	—	—
دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی	۳	۲۶۳	۵	—	—	—	—
دانشکده علوم	۵۷	۱۶۵۵	۲۰	۲۲	۲	۵	—
دانشکده علوم دریایی	۱۵	۳۲۹	۳	۳	—	—	—
دانشکده مهندسی شعله شصتی	۲۲	۵۶۷	۵	—	—	—	—
دانشکده کشاورزی	۵۲	۹۵۱	۱۲	۲۱	۲	۸	۱
دانشکده منابع طبیعی	۳	۵۵	۲	—	—	—	—
دانشکده دامپزشکی	۵۱	۳۳۹	۱	۱	—	۲	۵

براساس معیارهای مندرج در فرمول A و داده‌های جدول ۲، وضعیت مجموعه مورد نیاز کتابخانه‌ها در شرایط مطلوب در جدول ۳ ارائه شده است. مطابق این جدول مجموعه پایه برای همه دانشکده‌ها ثابت و ۸۵۰۰۰ جلد است. بالاترین رقم مجموعه لازم برای اعضای هیئت علمی دانشکده علوم ۶۷۰۰ جلد بوده و از این لحاظ دانشکده کشاورزی با ۸۵۰۰۰ و دانشکده مهندسی با ۴۷۰۰ جلد به ترتیب در ردیف‌های دوم و سوم قرار دارند. بالاترین

آنها محسوب می‌شود. از این لحاظ بالاترین رقم برای تأمین مجموعه لازم برای رشته‌های دکتری حرفه‌ای ۴۸۰۰۰ جلد براساس فرمول A به دانشکده کشاورزی تعلق دارد. بالاترین رقم برای تأمین مجموعه لازم برای رشته‌های کارشناسی ارشد بدون سطح بالاتر ۱۴۴۰۰۰ جلد براساس فرمول A و ۷۸۰۰۰ جلد براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران به دانشکده علوم تعلق دارد.

جدول ۳. مجموعه مورد نیاز براساس فرمول A

[illegible]

جدول ۴ (مقایسه مجموعه مورد نیاز براساس فرمول A با مجموعه موجود کتابخانه‌ها) نمایانگر این واقعیت است که متأسفانه مجموعه هیچ یک از دانشکده‌های واقع در دانشگاه شهید چمران، طبق استانداردهای مورد نظر به حد تصاب مطلوب نمی‌رسد. در این میان مطابق این جدول ارقام هشداردهنده بیشتر از همه متوجه دانشکده منابع طبیعی ست که فقط ۰/۸۸ درصد از مجموعه استاندارد را دارد، و از این لحاظ دانشکده علوم دریایی و دانشکده تربیت دبیر شوشتر در مراحل بعدی قرار دارند و فقط دانشکده ادبیات و دانشکده علوم انسانی تقریباً به وضعیت مطلوب نزدیک‌تر هستند و آن هم به دلیل این است که این دانشکده فقط یک رشته دکتر دارد. در هر حال دانشکده ادبیات و علوم انسانی با داشتن ۶۵/۴ درصد از مجموعه استاندارد براساس فرمول A، جزء کتابخانه‌های درجه ۳ محسوب می‌شود. نقطه ضعف اساسی که براساس

میکروفرمی، دیداری - شنیداری و مانند آنها هستند و در صورت وجود هم غیر فعال هستند و خدمات ارائه نمی‌شود. در جدول ۴ در ستون مربوط به معادل‌های جلدی مواد میکروفرمی و مواد دیداری - شنیداری، فقط پایان‌نامه‌ها ذکر شده است و پایان‌نامه‌ها در ستون مواد چاپی منظور نشده‌اند. در این ستون بیشترین پایان‌نامه‌ها (۶۴۷ عنوان) مربوط به دانشکده مهندسی ست و از این لحاظ دانشکده دامپزشکی با ۴۴۰ عنوان و دانشکده کشاورزی با ۳۵۷ عنوان به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. البته لازم به ذکر است که وضعیت کتابخانه مرکزی با کتابخانه‌های دانشکده‌ها فرق می‌کند. کتابخانه مرکزی ۱۳۱۲ عنوان پایان‌نامه و ۲۸۸۵ قهره سند مکتوب، و ۱۳۰ نقشه جغرافیایی دارد و همچنین تعداد قابل توجهی لوح فشرده نمایه مقالات نشریات ایران که چکیده و با متن کامل مقالات را در بر دارد.

جدول ۴. مقایسه مجموعه مورد نیاز براساس فرمول A با مجموعه موجود کتابخانه‌ها

نام دانشکده یا مرکز آموزش عالی	مجموعه مورد نیاز بر اساس فرمول A	مجموعه مواد چاپی موجود	معادل‌های جلدی مواد میکروفرمی و دیداری - شنیداری موجود	کل مجموعه موجود شامل مواد چاپی و معادل‌های جلدی و مواد دیداری شنیداری	آیا مجموعه زیر استاندارد است	تفاوت
کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد	۱۶۷۹۸۵	۷۷۷۰۲	۳۳۱۹	۸۱۰۳۲	بله	-۱۱۹۸۸۶۳
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۱۵۳۸۷۰	۹۵۴۰۰	۸۷	۹۵۴۸۷	بله	-۵۰۴۰۳
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی	۱۹۷۵۵۵	۳۳۲۰۰	۲۲۱	۳۳۵۲۱	بله	-۱۶۴۰۳۴
دانشکده الهیات	۱۰۷۹۳۵	۲۰۰۹۵	۲۰	۲۰۰۹۵	بله	-۸۷۸۴۰
دانشکده اقتصاد	۱۹۰۷۶۵	۲۳۱۳۳	۵۲	۲۳۱۸۵	بله	-۱۱۷۶۵۰
دانشکده تربیت بدنی	۱۰۴۳۸۵	۸۳۱۱	۱۲	۸۳۲۳	بله	-۹۶۰۶۲
دانشکده تربیت دبیر شوشتر	۹۰۷۳۵	۴۰۲۵	۴	۴۰۲۵	بله	-۸۶۷۱۰
دانشکده علوم	۴۳۲۵۱	۳۳۸۸۹	۲۲۷	۳۳۷۱۶	بله	-۹۸۸۰۹
دانشکده علوم دریایی	۱۱۰۵۸۵	۷۷۲۱	۴	۷۷۲۱	بله	-۱۰۵۵۶۴
دانشکده علوم ریاضی و کامپیوتر	۱۰۹۳۸۵	—	—	—	—	—
دانشکده مهندسی	۱۵۰۴۳۵	۲۲۶۹۹	۳۶۷	۲۲۹۶۶	بله	-۱۱۷۳۳۹
دانشکده مهندسی شایعه شمالی	۹۸۲۰۵	۹۳۵۵	۴	۹۳۶۰	بله	-۸۸۸۵۰
دانشکده کشاورزی	۲۱۸۱۸۵	۲۱۸۱۸۵	۳۵۷	۲۱۸۱۸۵	بله	-۳۶۰۰۰
دانشکده صنعت رامین	۱۶۶۶۶۵	۱۹۱۳۲	۴	۱۹۱۳۲	بله	-۱۰۵۵۱۴
دانشکده منابع طبیعی	۸۳۴۸۰	۷۶۱	۴	۷۶۱	بله	-۸۲۷۱۹
دانشکده دامپزشکی	۲۹۹۵۳۵	۱۵۸۳۷	۲۴۰	۱۶۴۰۷	بله	-۱۳۳۲۲۸

جدول ۴ در ساختار مجموعه کتابخانه‌ها مشاهده می‌شود، عدم تناسب موجودی مواد غیر چاپی ست. در همه کتابخانه‌های مورد بررسی، تعداد مواد غیر چاپی تقریباً صفر است. بیشتر کتابخانه‌ها فاقد مواد غیر چاپی، مواد

از آنجا که فرمول A براساس شرایط و ضوابط جوامع غربی تدوین شده و با شرایط فعلی جامعه ما چندان مطابقت ندارد؛ فرمول مذکور توسط شیرین تعاونی تغییر یافته است تا بیانگر میزان مجموعه مورد نیاز براساس

شرایط جامعه ایرانی، میزان انتشارات و شمارگان کتاب‌ها و بودجه کتابخانه‌ها باشد، لذا در جدول ۵ میزان مجموعه پایه مورد نیاز، مجموعه مورد نیاز برای اعضای هیئت علمی، مجموعه مورد نیاز برای دانشجویان، مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترای و بالاخره کل مجموعه مورد نیاز براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مشخص شده است. در این جدول مجموعه پایه لازم برای کتابخانه مرکزی، میانگین مجموعه پایه مورد نیاز در نظر گرفته شده است.

متأسفانه حتی براساس فرمول تغییر یافته هم، مجموعه کتابخانه‌های دانشکده‌ها و کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران به حدنصاب نمی‌رسد و فقط درصد ناچیزی از مجموعه استاندارد مورد نیاز را دارد.

در این جدول براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، بیشترین رقم مجموعه مورد نیاز برای

بیشترین مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های کارشناسی ارشد با ۷۸۰۰۰ جلد، به دانشکده علوم تعلق دارد. در مجموع دانشکده علوم با داشتن ۲۰ رشته کارشناسی و ۲۶ رشته کارشناسی ارشد و ۶ رشته دکترای، بیشترین رقم مجموعه مورد نیاز، یعنی ۲۶۳۲۶۰ جلد کتاب را به خود اختصاص داده است، در حالی که فقط ۳۳۷۱۶ جلد کتاب دارد و این رقم فقط ۱۲/۸ درصد از مجموعه استاندارد مورد نیاز است و این در حالی است که دانشکده ریاضی هم کتابخانه مستقل نداشته و از کتابخانه دانشکده علوم استفاده می‌کند و با این حساب ملاحظه می‌شود که مجموعه موجود برای دانشکده علوم خیلی کم و در حد هیچ است چون دانشکده ریاضی و کامپیوتر با داشتن ۳۶ نفر عضو هیئت علمی و ۸۶۹ نفر دانشجو، ۵ رشته کارشناسی و یک رشته کارشناسی ارشد، خود به مجموعه‌ای بالغ بر ۵۰۷۰۳ جلد براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نیاز دارد.

جدول ۵: مجموعه لازم براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

نام دانشکده یا مرکز آموزش عالی	مجموعه پایه مورد نیاز	مجموعه مورد نیاز برای اعضای هیئت علمی	مجموعه مورد نیاز برای دانشجویان	مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های کارشناسی	مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های کارشناسی ارشد	مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های دکتری	کل مجموعه مورد نیاز
کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد	۶۰۰۰۰	۲۴۰۰۰	۱۲۷۳۶	۲۱۲۵۰	۱۵۲۰۰	۲۱۰۰۰	۱۰۹۱۱۹۱
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۲۸۰۰۰	۲۲۰۰	۲۱۰۹۶	۶۰۳۰	۹۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱۰۸۳۲۶
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی	۲۸۰۰۰	۲۲۰۰	۱۱۹۸۶	۱۹۸۰	۲۱۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱۱۹۵۲۶
دانشکده الهیات	۲۸۰۰۰	۲۰۰۰	۸۸۶۸	۳۹۸۵	۳۰۰۰	—	۶۵۵۳۰
دانشکده اقتصاد	۲۸۰۰۰	۲۱۰۰	۱۷۲۶۸	۲۲۶۰	۱۲۰۰۰	—	۸۷۰۸۸
دانشکده تربیت معلم	۲۸۰۰۰	۱۹۰۰	۳۸۲۸	۲۷۰۰	۶۰۰۰	—	۶۰۳۵۸
دانشکده تربیت دبیر شهید رجایی	۲۸۰۰۰	۳۰۰۰	۳۲۷۶	۱۲۶۰	—	—	۵۲۹۱۶
دانشکده علوم ریاضی و کامپیوتر	۲۳۰۰۰	۳۶۰۰	۱۰۲۶۸	۱۶۵۰	۳۰۰۰	—	۵۰۷۰۳
دانشکده مهندسی	۲۳۰۰۰	۲۷۰۰	۱۳۱۸۸	۲۲۶۰	۲۱۰۰۰	—	۷۳۳۳۰
دانشکده کشاورزی	۲۸۰۰۰	۲۲۰۰	۱۱۵۲۲	۶۰۲۰	۲۸۰۰۰	۱۸۰۰۰۰	۲۹۸۵۵۲
دانشکده کشاورزی صنعت و منابع	۲۸۰۰۰	۲۸۰۰	۱۰۲۵۶	۲۲۶۰	۹۰۰۰	—	۵۵۸۲۶
دانشکده منابع طبیعی	۲۸۰۰۰	۳۰۰۰	۲۱۰۰	۲۷۰۰	—	—	۱۹۲۸۲
دانشکده دامپزشکی	۶۰۰۰۰	۲۱۰۰	۲۷۲۲	۳۲۵۰	۳۰۰۰	۱۸۰۰۰۰	۲۳۱۱۷۹

دانشجویان تمام وقت با ۲۱۰۹۶ جلد، به دانشکده ادبیات و کمترین رقم مجموعه مورد نیاز با ۳۱۲ جلد، به دانشکده منابع طبیعی تعلق دارد. بیشترین مجموعه مورد نیاز برای رشته‌های کارشناسی با ۶۷۰۰ جلد، به دانشکده علوم، و از این لحاظ کمترین مجموعه مورد نیاز با ۳۳۵ جلد، به دانشکده دامپزشکی، و همچنین

در جدول ۶ موجودی کتابخانه‌ها با میزان مجموعه استاندارد مورد نیاز براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مقایسه شده است. براساس این جدول فقط وضعیت کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تقریباً به حدنصاب نزدیک بوده و حدود ۸۸/۱ درصد از مجموعه استاندارد را دارد و کمترین مجموعه به کتابخانه

دانشکده منابع طبیعی تعلق دارد که فقط ۲/۵ درصد از طبیعی تعلق دارد. براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، دانشکده ادبیات با ۸۸/۱ درصد در مجموعه استاندارد را دارد.

جدول ۶. مقایسه مجموعه موجود با مجموعه استاندارد مورد نیاز براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

نام دانشکده یا مرکز آموزش عالی	مجموعه مورد نیاز براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران	مجموعه موجود	میانگین جلدی مواد میکروفرم و چاپی	کل مجموعه موجود شامل مواد چاپی و میانگین جلدی و میکروفرم و چاپی	آیا مجموعه رو استاندارد است	نظرات
کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد	۱۰۹۱۲۲۱	۷۸۷۰۳	۲۳۲۹	۸۳۰۲۲	بلی	۱۰۰۸۲۰۹
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۱۰۸۲۶۶	۹۵۲۰۰	۸۷	۹۵۲۸۷	بلی	۱۲۸۳۹
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی	۱۲۶۵۶۴	۳۳۲۰۰	۲۲۱	۲۳۵۲۱	بلی	۹۳۰۲۴
دانشکده الهیات	۶۵۵۵۳	۲۰۰۶۵	۲۰	۲۰۰۸۵	بلی	۹۵۲۶۸
دانشکده اقتصاد	۸۷۰۸۸	۲۳۲۳۳	۵۲	۲۳۲۸۵	بلی	۶۳۸۰۳
دانشکده تربیت بدنی	۶۰۳۹۸	۸۳۱۱	۱۲	۸۳۲۳	بلی	۵۲۰۷۵
دانشکده تربیت بدنی و ورزش	۵۲۹۱۶	۴۰۲۵	۴	۴۰۲۵	بلی	۹۸۸۹۱
دانشکده علوم	۲۶۳۶۰	۳۳۸۸۹	۲۲۷	۳۳۷۱۶	بلی	۲۲۹۵۲۴
دانشکده علوم دریایی	۲۷۵۵۳	۲۷۳۱	۴	۲۷۳۱	بلی	۹۲۸۸۲
دانشکده علوم ریاضی و کامپیوتر	۵۰۷۰۳	—	—	—	—	—
دانشکده مهندسی	۷۳۳۳۳	۲۲۶۲۹	۶۲۷	۲۳۶۶۶	بلی	۱۲۹۸۷
دانشکده مهندسی شاره‌های	۴۳۳۶۶	۴۳۵۵	۴	۴۳۵۵	بلی	۳۳۹۰۹
دانشکده کشاورزی	۲۹۸۷۵۲	۲۱۲۸۵	۳۵۷	۲۱۸۱۵	بلی	۱۰۷۶۳۷
دانشکده کشاورزی مجتمع رامهرمز	۵۵۸۴۶	۱۹۱۳۲	۴	۱۹۱۳۲	بلی	۳۳۶۷۱
دانشکده منابع طبیعی	۲۹۲۸۲	۷۶۱	۴	۷۶۱	بلی	۱۸۵۲۱
دانشکده دامپزشکی	۲۳۱۱۷۹	۱۵۸۶۷	۲۲۰	۱۶۳۰۷	بلی	۱۲۸۸۷۱

صدر قرار دارد و از این لحاظ دانشکده‌های مجتمع رامهرمز با ۳۴/۲ درصد، مهندسی با ۳۱/۸ درصد، الهیات با ۶/۳۰ درصد، و علوم تربیتی و روانشناسی با ۲۶/۴۸ درصد به ترتیب در ردیف‌های دوم تا پنجم قرار دارند، و کمترین درصد موجودی (۲/۵ درصد)، به دانشکده منابع طبیعی تعلق دارد. براساس فرمول A کتابخانه دانشکده ادبیات، جزء کتابخانه‌های درجه ۳ و براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، جزء کتابخانه‌های درجه ۲ محسوب می‌شود و بقیه کتابخانه‌ها زیر درجه ۴ قرار می‌گیرند.

در کل، مجموعه موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز ۳۹۶۸۷۱ جلد است. در حالی که مجموعه مورد نیاز این دانشگاه طبق فرمول A، ۱۲۷۵۹۹۵ جلد، و طبق استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران باید ۱۰۹۱۲۲۱ جلد باشد و این دانشگاه ۳۱ درصد از استاندارد A و ۳۶ درصد از استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را داراست.

در جدول ۷، درصد موجودی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس فرمول A و استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در دو ستون مجزا مشخص شده است. براساس فرمول A، دانشکده ادبیات و علوم انسانی با ۶۵/۴ درصد در صدر قرار دارد و از این لحاظ دانشکده‌های الهیات با ۱۸/۶ درصد، علوم تربیتی و روانشناسی با

در کل، مجموعه موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز ۳۹۶۸۷۱ جلد است در حالی که مجموعه مورد نیاز این دانشگاه باید ۱۲۷۵۹۹۵ جلد باشد.

۱۶/۹۶ درصد، و دانشکده اقتصاد با ۱۶/۵ درصد، به ترتیب در ردیف‌های دوم تا چهارم قرار دارند، و کمترین درصد موجودی ۰/۸۸ درصد، به کتابخانه دانشکده منابع

جدول ۷. درصد موجودی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس فرمول A و استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

نام دانشگاه یا مرکز آموزش عالی	درصد موجودی براساس فرمول A	درصد موجودی براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران
کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد	۶/۴	۷/۶
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۶۵/۴	۸۸/۱
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی	۱۶/۹	۲۶/۲۸
دانشکده الهیات	۱۸/۶	۳۰/۶
دانشکده اقتصاد	۱۶/۵	۲۶/۷
دانشکده تربیت بدنی	۷/۹	۱۳/۷
دانشکده تربیت دبیر شوشر	۲/۴	۷/۶
دانشکده علوم	۹/۹	۱۲/۸
دانشکده علوم دریایی	۲/۲	۹/۹
دانشکده علوم ریاضی	۰	۰
دانشکده مهندسی	۱۵/۴	۳۱/۸
دانشکده مهندسی شاخه شمالی	۹/۵	۲۱/۶
دانشکده کشاورزی	۶/۹	۷/۳
دانشکده کشاورزی صنعت رایسن	۱۵	۳۴/۲
دانشکده منابع طبیعی	۰/۸۸	۲/۵
دانشکده دامپزشکی	۶/۵	۷

در مجموع دانشگاه شهید چمران اهواز ۱۳۶۶ عنوان نشریه جاری دریافت می‌کند که این رقم فقط ۵۹/۲ درصد از عناوین مورد نیاز را شامل می‌شود.

آن ۲۳۸ عنوان است، بنابراین ۱۰۸ عنوان کمبود دارد. در میان دانشکده‌های موجود، بیشترین کمبود را دانشکده علوم دارد. کل عناوین مورد نیاز ۳۵۸ عنوان است که ۲۱۹ عنوان کم دارد.

در مجموع دانشگاه شهید چمران اهواز، در حال حاضر ۱۳۶۶ عنوان نشریه جاری اعم از تکراری و غیرتکراری دریافت می‌کند که این رقم فقط ۵۹/۲ درصد از عناوین مورد نیاز دانشگاه را شامل می‌شود و در مجموع، دانشگاه باید ۲۶۳۱ عنوان نشریه جاری داشته باشد، البته باید توجه داشت که بسیاری از این عناوین مسلماً همپوشانی خواهند داشت چون بسیاری از عناوین در دانشکده‌های مختلف به‌طور تکراری دریافت می‌شوند.

در جدول ۸، تعداد عناوین مجلات جاری موجود در کتابخانه‌های بررسی شده و تعداد عناوین مورد نیاز، درج گردیده و اختلاف آنها نشان داده شده است. بیشترین عناوین جاری متعلق به کتابخانه مرکزی با ۳۲۵ عنوان نشریه جاری اعم از فارسی و لاتین است ولی در کل با توجه به تعداد دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترا و اعضای هیئت علمی و براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، حدود ۲۳۰۶ عنوان کم دارد، یعنی حدود ۱۲/۲۵ درصد از میزان استاندارد را داراست. همان‌طور که قبلاً اشاره شد، میزان کمبود یاد شده در صورتی است که دانشکده‌های کتابخانه نداشته باشند و از مجموعه کتابخانه مرکزی استفاده کنند. بعد از کتابخانه مرکزی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی با ۱۵۲ عنوان نشریه جاری اعم از فارسی و لاتین، در صدر دیگر دانشکده‌ها قرار دارد ولی ۱۸۱ عنوان کم دارد. بعد از دانشکده ادبیات، دانشکده علوم با ۱۳۹ عنوان نشریه جاری اعم از فارسی و لاتین، در ردیف دوم قرار دارد، ولی حدود ۲۱۹ عنوان کم دارد. بعد از دانشکده علوم، دانشکده مهندسی با ۱۳۰ عنوان در ردیف چهارم قرار می‌گیرد و کل عناوین مورد نیاز

جدول ۸. تعداد عناوین نشریات ادواری جاری مورد نیاز کتابخانه‌های مورد بررسی براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

نام دانشکده یا مرکز آموزش عالی	تعداد عناوین نشریات ادواری موجود	تعداد عناوین مورد نیاز برای دانشجوین کارشناسی ارشد	تعداد عناوین مورد نیاز برای دانشجوین کارشناسی ارشد	تعداد عناوین مورد نیاز برای اعضای هیئت علمی	تعداد عناوین مورد نیاز برای اعضای هیئت علمی	تفاوت	عناوین موجود زو استاندارد است
کتابخانه مرکزی و مراکز استاد	۳۳۵	۱۷۳۳	۳۹۲	۲۲۰	۲۳۲	۱۳۳-۲۲۰	بلی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۱۵۲	۱۸۲	۲۱	۹	۲۳۲	۱۸۱-۲۳۲	بلی
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی	۹۰	۱۳۹	۲۶	۱۲	۲۱۶	۱۲۶-۲۱۶	بلی
دانشکده الهیات	۲۲	۱۱۸	۱۲	۱۰	۱۲۲	۱۱۸-۱۲۲	بلی
دانشکده اقتصاد	۹۳	۱۳۷	۲۲	۲۰	۲۷۹	۱۸۶-۲۷۹	بلی
دانشکده تربیت بدنی	۱۵	۲۹	۱۱	۹	۲۹	۵۲-۲۹	بلی
دانشکده تربیت دبیر شوش	۲	۳۱	—	۲	۳۳	۲۹-۳۳	بلی
دانشکده علوم	۱۳۹	۱۵۰	۲۲	۱۱	۲۳۲	۲۱۸-۲۳۲	بلی
دانشکده علوم دریایی	۷۵	۳۷	۲۲	۸	۲۹	۲-۲۹	بلی
دانشکده علوم ریاضی	—	۱۳۱	۲۵	۱۷	۱۸۳	۴-۱۸۳	بلی
دانشکده مهندسی	۱۳۰	۱۶۷	۲۸	—	۲۳۲	۱۰۸-۲۳۲	بلی
دانشکده کشاورزی	۲۰۰	۱۲۷	۸۲	۱۷	۲۵۷	۱۵۷-۲۵۷	بلی
دانشکده کشاورزی صنعت زاین	۷۰	۱۲۵	۲۲	۱۹	۱۷۷	۱۰۷-۱۷۷	بلی
دانشکده منابع طبیعی	۲	۵	—	۲	۷	۴-۷	بلی
دانشکده دامپزشکی	۱۱۹	۲	۲	۱۲۲	۱۸۶	۶۷-۱۸۶	بلی

نتایج و پیشنهادها

دانشگاهی ایران دارد. پدیده‌ی ست که در برنامه‌ریزی‌های توسعه آموزشی و گزینش دانشجو و دایرکردن یک رشته خاص، نداشتن مجموعه منابع اطلاعاتی مورد نیاز آن رشته از الویت‌های کاری‌ست و باید به آن توجه شود. با شرایط فعلی، خوشبختانه حضور اینترنت تا حدودی کمبودها را جبران می‌کند و می‌توان انتظار داشت که اگر اینترنت نبود، بسیاری از استادان نمی‌توانستند به راحتی مطالب جدید را برای ارائه در کلاس تهیه نمایند. آمارها نشان می‌دهد که درصد کمبود منابع بسیار بالاست. همچنین با توجه به مسائل و مشکلات یاد شده به نظر می‌رسد که کتابخانه‌ها هم در خصوص تهیه منابع و مجموعه‌سازی، از هیچ طرح یا خط مشی مشخصی پیروی نمی‌کنند، در غیر این صورت نباید میان مجموعه استاندارد و مجموعه مورد نیاز، چنین اختلاف آشکاری وجود داشته باشد.

علاوه بر مسئله خط مشی مجموعه‌سازی، مسئله‌ای دیگر هم مشکلات موجود را تشدید می‌کند و آن ضعف در مدیریت کتابخانه‌هاست، به طوری که بسیاری از کتابخانه‌ها حتی آمار دقیق مجموعه خود را هم ندارند؛ برای مثال حتی در کتابخانه مرکزی هم به علت مشکلات فنی و

اگر بخواهیم از این بررسی یک نتیجه کلی بگیریم، باید گفت براساس استانداردهای مطرح شده، مجموعه‌های کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران نه تنها مطابق با حد نصاب‌های ذکر شده نیستند، بلکه از آنها فاصله بسیار زیادی هم دارند. از این لحاظ وضعیت موجود می‌تواند نگران کننده باشد. منابع موجود در مقایسه با تعداد دانشجویان و اعضای هیئت علمی بسیار اندک هستند. میزان منابع موجود در کتابخانه‌ها به تناسب افزایش تعداد رشته‌های تحصیلی در مقاطع و سطوح مختلف گسترش نیافته‌اند. برای مثال در مورد دانشکده کشاورزی که ۶۲ نفر عضو هیئت علمی، ۹۶۱ نفر دانشجو، ۱۲ رشته کارشناسی، ۲۱ رشته کارشناسی ارشد، ۲ رشته دانشجویی، ۸ رشته دکتری حرفه‌ای، و ۱ رشته دکتری تخصصی دارد؛ از ۳۱۴۸۱۵ جلد کتاب مورد نیاز براساس فرمول ۸، ۲۹۸۷۵۲ جلد کتاب مورد نیاز براساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، فقط ۲۱۸۵ جلد، یعنی فقط ۶/۹ درصد از مجموعه مورد نیاز براساس فرمول ۸، و ۷/۳ درصد از مجموعه مورد نیاز را براساس فرمول استاندارد کتابخانه‌های

نظام کتابخانه نمی‌توان آمار دقیقی از مجموعه کتابخانه ارائه نمود. لذا نه رئیس، نه کارمند و نه مراجعه‌کننده هیچ‌کدام نمی‌دانند در این کتابخانه چند جلد کتاب وجود دارد. به نظر می‌رسد برای رفع این معضل لازم است نرم‌افزار رایانه‌ای کتابخانه بهینه‌سازی شود به گونه‌ای که استخراج آمارهای لازم از مجموعه را میسر سازد. اگر شما به سایت دانشگاه شهید چمران مراجعه کنید، مجموعه کتابخانه مرکزی بیش از ۳۰۰۰۰۰ جلد درج شده است؛ در حالی که عملاً به زحمت می‌توان کل مجموعه این کتابخانه را حتی با احتساب آرشیو مجلات و روزنامه‌ها حدود ۲۰۰۰۰۰ جلد برآورد کرد. به هر حال از مدیریت کتابخانه مرکزی که کتابخانه مادر دانشگاه است و بیشتر کارمندان آن نیز تخصص کتابداری دارند و از نظام رایانه‌ای و شبکه جهانی اینترنت نیز بهره می‌برند، انتظار می‌رود نسبت به کارهای ساده و روزانه از جمله تهیه آمار منابع بی‌توجه نبوده و جدیت بیشتری نشان دهد. از این لحاظ کتابخانه‌های دانشکده‌ها نسبت به کتابخانه مرکزی وضعیت نسبتاً بهتری دارند، ولی بعضی از کتابخانه‌ها هنوز هم از نظام سنتی استفاده می‌کنند و امکان جستجوی رایانه‌ای نداشته و از برگه‌دان استفاده می‌کنند و این مسئله با توجه به شرایط حاضر و امکانات موجود و پیشرفت‌ها در زمینه ذخیره و بازیابی اطلاعات، آن‌هم در کتابخانه دانشگاهی اصلاً قابل توجیه نیست.

نکته قابل توجه دیگر این است که در مجموعه هیچ‌کدام از کتابخانه‌های مورد بررسی مواد غیرکتابی و مواد میکروفرمی و دیداری - شنیداری وجود ندارد، فقط در کتابخانه مرکزی چند نمونه و آن‌هم به صورت غیرفعال وجود دارد. در حالی که وجود این‌گونه مواد و خدمات مربوط به آنها کمک شایانی به افزایش ظرفیت اطلاعاتی مجموعه‌ها می‌نماید و همچنین می‌تواند برای دانشجویان، استادان و دیگر محققان در انجام برنامه‌های تحقیقاتی بسیار مفید باشد.

به طور کلی به نظر می‌رسد مشکلات اساسی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز از این قرارند: فقدان طرح‌های مجموعه‌سازی؛ مشکلات مدیریتی و آماری؛ و عدم حمایت مالی. هیچ‌کدام از کتابخانه‌ها به این سؤال که «میزان بودجه سالانه برای خرید کتاب چقدر است؟» جواب ندادند و به طور کلی اظهار بی‌اطلاعی کردند.

که البته این امر به دلیل نظام مالی موجود است و از جانب دیگر، کتابخانه‌ها معمولاً از نبود امکانات برای تأمین کتاب و مجلات مورد نیاز خود کله دارند.

برای رفع مشکلات موجود راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. جلب همکاری اقشار مختلف دانشگاه، اعم از اعضای هیئت علمی، دانشجویان، و کارکنان به منظور ایجاد یک مجموعه متناسب، به طوری که تقاضاهای آحاد یک جامعه دانشگاهی در آن بازتاب داشته باشد؛

۲. تدوین خط مشی انتخاب کتاب به مثابه اقدامی اساسی در مجموعه‌سازی و به منظور برخورداری از یک رهنمود دائمی در این خصوص؛

۳. با توجه به اینکه دانشگاه نمی‌تواند در مدت کوتاه هزینه لازم برای جبران کمبود عناوین مورد نیاز را تأمین کند؛ مناسب‌ترین راه استفاده از نظام امانت بین کتابخانه‌های برای تأمین منابع مورد نیاز است؛

۴. تأمین منابع اطلاعاتی مورد نیاز قبل از گرفتن دانشجوی و دایر کردن رشته‌های تحصیلی در دانشگاه به ویژه در سطوح تحصیلات تکمیلی؛

۵. در خصوص کتابخانه مرکزی و بهبود وضعیت ثبت موجودی کتاب‌های لاتین، بهتر است هر دانشکده‌ای یک دفتر ثبت جداگانه در کتابخانه مرکزی داشته باشد و کتاب‌های لاتین هر دانشکده در دفتر مخصوص خود

**بر اساس اسناداردهای مطرح شده،
مجموعه‌های کتابخانه‌های دانشگاه شهید
چمران نه تنها مطابق با حد تصاب‌های ذکر
شده نیستند بلکه از آنها فاصله زیادی هم
دارند.**

ثبت گردد تا آمار موجودی کتابخانه مرکزی و همچنین موجودی دیگر دانشکده‌ها دقیقاً مشخص شود، و لازم به ذکر است که باید فقط عناوین و نسخه‌های کتاب‌های لاتینی که به کتابخانه مرکزی تعلق دارد، وارد نظام رایانه‌ای گردد نه موجودی همه دانشکده‌ها؛

۶. پذیرفتن دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی برای گذراندن دروس کارورزی برای جبران کمبود نیروی انسانی

در کتابخانه‌ها و به کار گماشتن آنها در خدمات جنبی به‌ویژه در تهیه آمارهای لازم.

منابع

۱. آشور، محمد صالحی. «ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی سمود براساس استانداردهای ACRL». ترجمه محسن نوکاربیری. پیام کتابخانه، دوره دوم، ۴ (زمستان ۱۳۷۱): ۱۱۸-۱۲۴.
۲. تعاونی، شیرین. پیش‌نویس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲.
۳. حقیقی، محمود. «ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران». پیام کتابخانه، دوره سوم، ۱ (بهار ۱۳۷۲): ۱۸-۳۶.
۴. زمانی‌نژاد، فریده. «ارزیابی کتابخانه‌های دانشگاهی شهر زنجان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی.

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ۱۳۷۷.

۵. سهی‌راد، فرشته. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبائی و مقایسه با استانداردهای دانشگاهی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۵.

۶. شکوه‌امیری، فوزیه. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های بیمارستانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی کشور و مقایسه آنها با برخی استانداردهای موجود». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۶۶.

۷. علوی، سهیلا. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه ارومیه». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.

۸. راهنمای دانشگاه شهید چمران. اهواز: دانشگاه شهید چمران، معاونت پژوهشی، ۱۳۸۱.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۲/۴/۲۱